

Василь ПОЛИВАНЮК

професор кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро ТІНІН

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції

Юлія ТОЛМАЧОВА

курсант
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

**ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ:
УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

Війна – це завжди трагедія, але найбільше від неї страждають ті, хто найменше здатен себе захистити – діти. З початком повномасштабного вторгнення в Україну тисячі дітей були змушені залишити домівки, пережили найгірше – втрату близьких, поранення, психологічні травми та втрату доступу до базових потреб. Права дитини, які закріплені у національному та міжнародному праві, в умовах війни виявилися під серйозною загрозою.

Захист дітей у таких обставинах став пріоритетом для держави та багатьох гуманітарних організацій. Україна шукає ефективні способи допомоги, використовуючи як власні ресурси, так і підтримку міжнародної спільноти. Досвід, що накопичується під час війни, формує нові підходи до забезпечення прав дитини в умовах надзвичайних ситуацій.

Головні міжнародно-правові норми, які регулюють захист жертв війни, а також обмежують методи і засоби ведення війни, викладені у Гаазьких конвенціях та деклараціях 1899 і 1907 років, Женевських конвенціях про захист жертв війни 1949 року. Окрім того, права дітей у збройних конфліктах регулює Конвенція про права дитини 1989 року [1].

Що стосується Конвенції про права дитини, то вважається, що діти – це особлива соціально-демографічна група населення з віковими обмеженнями від народження до 18 років, яка має свої права, інтереси, специфічні проблеми, але не може відстоювати і захищати їх перед суспільством. Унаслідок цього сьогодні досить гостро постає проблема захисту дітей та їх

прав [2].

Захист прав дитини є складним завданням навіть у мирний час, а в умовах збройного конфлікту це стає ще більшою проблемою, особливо коли йдеться про життя та здоров'я дітей. Так, у звітах ООН наголошується, що тривалі військові конфлікти мають надзвичайно негативний вплив на дітей. Наприклад, в Сирійській Арабській Республіці за понад десять років війни загинуло понад 400 тисяч людей, серед яких тисячі дітей. Подібна ситуація спостерігається і в Україні, яка з 24 лютого 2022 року перебуває у стані збройного протистояння з Росією. За офіційними даними, лише за перші три місяці війни в Україні постраждало понад 676 дітей, з них 240 загинуло, а 436 отримали поранення [3].

Для покращення рекомендацій, які посилюють захист і дотримання прав неповнолітніх у період воєнного стану, система міжнародних договорів, угод та конвенцій має й надалі розвиватися. Водночас ефективність впровадження та практичне застосування цих стандартів залишаються серйозною проблемою для багатьох країн світу, у тому числі й для України.

З початку 2014 року в Україні було прийнято низку законів, що стосуються захисту прав дітей, які постраждали від війни. Проте їхні положення здебільшого залишаються загальними та недостатньо деталізованими щодо соціального та правового забезпечення дітей у воєнних умовах. Це створює виклики для ефективного захисту прав неповнолітніх, що постраждали внаслідок збройного конфлікту, як на національному, так і на міжнародному рівні. На сьогодні законодавство України має лише один ключовий закон, що регулює правовий статус дітей в умовах воєнного стану, – ЗУ «Про охорону дитинства» [4].

Відповідно до цього документа, дитиною, яка постраждала внаслідок воєнних дій або збройних конфліктів, вважається дитина, яка отримала поранення, контузію або каліцтво, зазнала фізичного, сексуального чи психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, брала участь у військових формуваннях або перебувала в незаконному ув'язненні, зокрема в полоні. Тому держава має вживати необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які постраждали, надання їм належного догляду та возз'єднання з рідними та членами сімей. До повноважень держави і її органів також належать розшук таких дітей, їх звільнення з полону та повернення в Україну у разі незаконного вивезення за кордон [5].

Також варто відзначити, що до національної нормативно-правової бази, яка регулює окремі питання захисту прав дітей, постраждалих від війни, та їх соціальні гарантії, крім основного Закону, входять Закони України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», а також «Про забезпечення організаційно-правових засад соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Незважаючи на

значну кількість законів і підзаконних актів, для неповнолітніх, кількість яких ускладнюється через збройний конфлікт, окрім безкоштовного харчування у державних та комунальних навчальних закладах, досі не забезпечено повноцінних гарантій соціального захисту. Ця ситуація вимагає подальшого вдосконалення національного законодавства з урахуванням міжнародного досвіду у сфері захисту прав дітей, які постраждали внаслідок війни.

Вирішення питань соціального та правового захисту дітей, які постраждали внаслідок війни, частково забезпечується роботою міжнародних організацій. Однією з головних є спеціалізована установа ООН – ЮНІСЕФ, яка вважається світовим лідером у захисті прав дітей і діє більш ніж у 190 країнах світу. Основним завданням цієї організації є забезпечення захисту та підтримки прав дітей від народження до досягнення повноліття, що має особливе значення в умовах воєнних конфліктів та гуманітарних надзвичайних ситуацій.

Важливим напрямом діяльності ЮНІСЕФ є розробка різноманітних рекомендацій сім'ям із дітьми стосовно їх психологічної, моральної підтримки, правил поведінки в різноманітних екстремальних ситуаціях, зокрема, коли дитина загубилася, або при обстрілах чи застосуванні ворогом хімічної та інших видів зброї. Окремо фахівцями розроблені поради для дітей, як себе поводити при знайденні різних підозрілих предметів, гранат, мін, вибухівки тощо [6].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що захист прав дітей в умовах збройного конфлікту є надзвичайно складною та багатогранною проблемою, яка потребує комплексного підходу на національному та міжнародному рівнях. Попри наявність значної кількості міжнародно-правових норм та національних законодавчих актів, ефективне забезпечення прав дітей, які постраждали від війни в Україні, залишається серйозним викликом. Необхідне подальше вдосконалення законодавчої бази, її деталізація та практичне впровадження з урахуванням міжнародного досвіду. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, які надають значну підтримку та розробляють важливі рекомендації для захисту дітей у кризових ситуаціях. Проте кінцевим завданням залишається створення дієвої системи, яка б гарантувала всебічний захист прав та інтересів кожної дитини, яка постраждала від наслідків війни, забезпечуючи їм не лише фізичну безпеку, але й психологічну підтримку, доступ до освіти та медичної допомоги, а також сприяючи їхньому возз'єднанню з родинами та поверненню до нормального життя.

Список використаних джерел

1. Діти і війна в Україні. БФ «Голоси дітей» – ГО «Харківський інститут соціальних досліджень». 2022. URL : <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Dity-i-viyna-v-Ukraini-2-misiats-.pdf>.
2. Конвенція ООН «Про права дитини». URL : <https://www.bdut.org.ua/prava->

dytny/zahyst-prav-ditej/

3. В Україні за добу збільшилась кількість убитих та поранених дітей. URL : <https://medicine.rayon.in.ua/news/498198-v-rosiysko-ukrainskiy-viyni-zaginuloshchonaumenshe-108-ditey>.

4. Про охорону дитинства: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

5. Ромащенко К., Павлова С., Карпова І. Деякі аспекти соціальної та правової підтримки дітей в умовах війни в Україні. Чернігів : НУ «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, 2022.

6. Поради батькам під час війни. Важливо як ніколи. *UNICEF – USEID*. 2022. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/media/18131/file/Поради%20батькам%20під%20час%20війни.pdf>.

Іванна ПРОЦЬ

доцент кафедри

адміністративно-правових дисциплін

Львівського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

Софія РОСЯК

здобувачка вищої освіти

Львівського державного

університету внутрішніх справ

НАДАННЯ СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ, В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Згідно із Законом України «Про охорону дитинства» держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон [1]. З початком збройної агресії Російської Федерації проти України актуальним стало питання захисту прав дітей, які страждають від фізичних, психологічних чи соціально-економічних наслідків війни. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 року № 268 дитина може отримати статус такої, що постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Це відкриває доступ до низки державних гарантій. Водночас процедура надання цього статусу не є безспірною та часто стає предметом адміністративних спорів.

У ч. 7. ст. 30-1 Закону України «Про охорону дитинства» зазначено: «Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних